

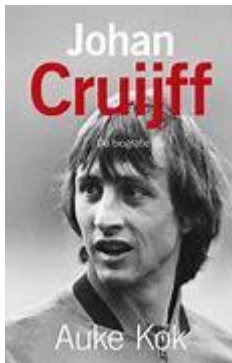
Johan Cruijff – Az életrajz

Auke Kok

Hollands Diep, 2019.

Jogtulajdonos: Elco Lenstra (elco.lenstra@hollandsdiep.nl)

Információ és próbafordítás: Balogh Tamás (st.storm@gmail.com)

Johan Cruijff – De biografie

door Auke Kok

Hollands Diep

640 p.

Johan Cruyff zseniális játékos és sikeres tréner volt, később pedig a média állandó szereplőjeként, „guruként”, valamint jótékonyági kezdeményezések elindítójaként és finanszírozójaként is meghatározó szerepet játszott - Hollandiában és külföldön egyaránt. De ez így féligazság, pont a lényeg hiányzik belőle: hiszen bármit csinált, sohasem szokványosan fogta fel a feladatkörét. Több volt, mint játékos, több volt, mint edző, és később a sportot és a jószolgálatot is olyan sajátos módon ötvözte, hogy jóval több volt sportszervezőnél és egyszerű mezei adományozónál.

Cruyfföt sok helyen – így nálunk is - a „vesztesként is győztes” 1974-es VB-ezüstérmes, „totális futballt” játszó holland válogatott magát zseniális megmozdulásokkal és folyamatos dirigálással, mutogatással meg szövegeléssel észrevétető csapatkapitányaként és a BEK-győztes Barcelona, a Dream Team edzőjeként ismerik – annál is inkább, mivel az általa kitalált játékszempléletet tovább vitte ennek a csapatnak a tagja, tanítványa, Pep Guardiola, aki Bajnokok Ligáját tudott nyerni a Barcelonával, majd a Bayernnel is. A területek bejátszásának-áthidalásának, az azonnali visszatámadásnak, az előre gondolkodásnak, a labda nélküli mozgásnak a fontosságát Cruyff ismerte fel először (egyik aranyköpése szerint „*a labdának kell futnia a játékos helyett*”), ahogyan azt a látszólagos paradoxont is, hogy a futball olyan játék, amely lényegében a hibázásra épül. Cruyff forradalmasította a futballt. Nélküle ma biztosan más lenne a játék.

Hazájában Cruyffról elsőként talán nem is annyira a játéka és a pályafutása, mint inkább az anyaegyesületéhez (Kok szerint inkább „apaegyesületéhez”), az Ajax Amsterdam-hoz fűződő „gyűlölkömm-szeretem” viszonya jut az emberek eszébe, legendás, szinte már a komikum határát súroló (és sokszor félreértett) anyagiassága, egyik-másik médiafellépése, utánozhatatlan, muris beszédmódja vagy valamelyik „aranybölcssége”, és néhány kezdeményezése, pl. a Cruyff Courts (az utcai focipályák, „dühöngők”) rendszere.

Cruyff pályafutása a hatvanas években indult, ami az amatőr sportból a profizmusba való átlépés időszaka volt. Ez a váltás Hollandiában hatalmas, világraszóló ugrást eredményezett, az addig legfeljebb másod-harmadrangú Feyenoord és az Ajax is európai trófeá(ka)t tudott nyerni, a válogatott is ekkor jutott ki először (egyébként óriási mázllal) világbajnokságra, amelyet aztán kis híján meg is nyert. És ekkor született meg a holland foci első igazi, tényleg csak a legnagyobbakhoz, Peléhez vagy Puskáshoz fogható világsztárja is, Johan Cruyff. Sok mindent elmond, hogy amikor Katalóniába, a Barcához igazolt az Ajaxból, egyenesen

istenként, Megváltóként tekintettek rá... Cruyff egyszerre volt kedvezményezettje, gerjesztője és felgyorsítója a professzionalizálódásnak. És – mint Kok könyvéből kiderül – tragikus elszenvetője is: egész pályafutása során betegesen rettegett attól, hogy súlyosan megsérül, és alkalmatlanná válik a játékra, és ezzel elveszíti kenyérkeresetét, az egyetlen dolgot, amihez ért. (Ld. a „Cruyff, a lázadó?”-fejezetet)

Cruyff nagy újító volt, de – és talán ez a legfontosabb - nem csak a szűken vett játék területén. Sok mindenben ő volt első. Rájött, hogy tudatosítania kell magában és főleg másokban a saját, igazán csakis pénzben kifejezhető értékét: juniorként neki lett először profi szerződése Hollandiában, hazájában először neki jutott eszébe egy még nem lejárt szerződést felbontani, hogy a korban hihetetlennek számító összegért külföldre igazolhasson, kérésére a vele készült portréfilmben alkalmaztak először bújtatott reklámot, ő kért először pénzt interjúkért, fellépésekért, stb. stb. De nem csak magára gondolt: ő harcolta ki például a kluboknál és a szövetségnél, hogy a holland focistáknak (amolyan „balesetbiztosításként” is) kötelező legyen nyugdíjcélú megtakarítást gyűjteniük, és – hiszen gyerekkorától a számok és a számolás bővületében élt - a megfelelő szisztémát is ő találta ki. Kezdeményezéseire jellemző, hogy mindig igyekezett szinergiákat kiépíteni. Jó példa erre a Cruyff Courts (városi „dühöngők”) egyszerű, de nagyszerű rendszere. Az alapötlet az volt, hogy a gyerekek sportoljanak, ahelyett, hogy otthon ülnének vagy bandáznának – ezt azonban Cruyff úgy fejlesztette tovább, hogy minél több haszna legyen. A szisztémának legalább olyan fontos eleme lett, hogy a gyerekek egy „grundon” mintegy egymástól tanulják meg a játékot, ráadásul olyan méretű pályán, ahol kisebb létszámú csapatokkal azt lehet játszva begyakorolni, amire később profiként a nagypályán szükségük lehet. Minden egyes *Court*ot egy híres fiatal focista (sokszor bevándorló) mentorál, akire felnézhetnek a gyerekek, de akivel mégis könnyen megtalálhatják a hangot; másrészt így az egyesületek mintegy automatikusan felügyelhetik a *Court*okat, és lehetőségük nyílik a legtehetségesebbek kiválasztására. És végül, ennek a rendszernek általános haszna is van: mivel a játék örömet okoz és sikerélményt szerez, duplán vagy triplán megtérül a társadalomnak ez a befektetés. Kok számos hasonló kezdeményezését bemutatja Cruyff-nek, egyik nagyszerűbb, mint a másik: és ezek mind egy hat elemet végzett ember fejéből pattantak ki! Tipikus példái a holland vállalkozókedv és kezdeményezőképeség, a struktúrákban való gondolkozás, a haszonorientáltság, a jótékonykodás és az összefogni tudás találkozásának. Kok könyvéből kiderül, hogy van mit tanulnunk a hollandoktól.

Persze Cruyff életének és gondolkodásának középpontjában a foci állt. Aki láthatta őt a pályán, az tudja, hogy a játékára nehéz szavakat találni. Kok is csodálja a Tizennégyes technikai tudását és taktikai érzékét, ritmusváltásait és helyzetfelismerését, véleménye szerint azonban Cruyff abban volt egészen kivételes, hogy kivitte a pályára a személyiségét. Ilyen se előtte, se utána nem nagyon volt. Összegzésképpen azt írja Cruyffról: *„Minden arra irányuló kísérlet kudarcot vallott, még egykori csapattársáé, Wim Jansené is, hogy a futballal kapcsolatos gondolatait összefüggő egészként prezentálják. Ami megmaradt: a képzelet primátusa, az előre való játék egyedül üdvözítő voltába vetett hit, a fiatalokba vetett bizalom, és az a meggyőződés, hogy jó technikával és ügyes összjátékkal felülkerekedhetsz a rakkolókon és a futógépeken. Már ha van szemed hozzá. És ha azt, amit kiszúrsz, azonnal tettekre mered váltani, radikálisan és ellentmondást nem tűrően. Éljen a kaland, amit focinak hívnak!”*

Részletek/fragmentvertaling

- Voorwoord
- Een rebel?

Előszó

Első „találkozásunk” felejthetetlen volt – mármint az én számomra, neki nem. Még most is pontosan emlékszem a helyre: a zsibongó Ajax étteremben ácsorogtam egy FC Den Bosch elleni bajnoki után. 1986. november 9.s vasárnapját írtuk, délután fél hat körül járhatott az idő. Azért voltam ott, hogy egy új jelenségről, a skyboxról tudósítsak. A De Meer főtribünjének tetején karéjban „különszobákat” alakítottak ki, ahol a kiválasztottak füstölt lazac és pezsgő társaságában adhatták át magukat a meccsnézés örömeinek. Ezt az úri huncutságot már hónapok óta közfelháborodás övezte, nagyon is indokolt volt tehát, hogy riportot készítsen róla a Haagse Post, az a hetilap, amelynél három évvel azelőtt gyakornokként elkezdtem a pályámat. A zsúfolásig telt étteremben kiváló volt a hangulat. Az Ajax 3:1-re győzött, Marco van Basten pedig minden idők egyik legszebb gólját lőtte, ollózó mozdulattal juttatva a hálóba a labdát.

És akkor egyszer csak megtörtént a csoda. Jobbra tőlem feltűnt Johan Crujfff. El akart menni mellettem, finoman félretolt az útból. Éreztem, hogy a hasamhoz ér a kezével, és természetesen utat engedtem az Ajax edzőjének. Szóra sem érdemes esemény, én azonban még sokáig bámultam Crujfff távolodó alakja után. Láttam, hogyan tűnik el az üzletemberek, focisták és focistafeleségek sűrűjében, és az érintését ott éreztem a hasamon. Azta.

Borzongás futott végig rajtam. Csak megérintett, és már tudtam.

Egy pillanatra én voltam Gert Bals. Vagy Heinz Stuy. Az Ajax kapusai, akiknek a hatvanas évek végén és a hetvenes évek elején a meccs kezdete előtt mindig megpaskolta a hasát játékos társuk, Johan Crujfff. Annak idején sokat olvastam erről, és mondhatom, különös hatást tett rám.

Egy ilyen bensőséges pillanat a csatár és kapustársa között egy stadionban... mintha egy ifjúsági regény lapjai elevenedtek volna meg egy szertartásos gesztus erejéig, és most magam

is hasonlót élhettem át minden idők legnagyobb holland focistájának társaságában. Ezt már senki sem veheti el tőlem.

Tizenhárom évvel később újra magamon érezhettem kezének érintését. Már túl voltunk az üdvözlésen, és egymással szemben ülünk egy kis asztalnál. Négyszemközt. A közben eltelt időben számos híres focistával és edzővel, cégvezetővel és politikussal volt szerencsém interjút készíteni, abban a pillanatban mégis olyan ideges voltam, mint egy kisgyerek, amikor a Mikulás elé kell járulnia. Ráadásul még december eleje is volt. A jótékonysági kezdeményezéseiről beszélt, én pedig buzgón jegyzeteltem. Jobban mondva: mozgott a toll a kezemben. Nehezen tudtam odafigyelni arra, amit mond, mert közben végig a kezemet néztem, amelyet az imént megrázott.

Még mindig megvannak a jegyzeteim: olvashatatlan macskakaparás az egész.

Hogy rajongtam-e Crujffért? Természetesen nekem is tele volt a fejem a dirigáló, mutogató és utasítgató, balerinaként szökdécselő Tizennégyessel kapcsolatos emlékekkel. Annak idején láttam játszani Amszterdamban, többek között a Benfica (1972, 1:0), a CSZKA Szófia (1972, 3:0) és a Bayern München ellen is (1973, 4:0), aztán még egyszer ellenük (a búcsúmérkőzésén, 0:8 - igen, nem elírás), majd a Haarlem ellen (1981, ezen tért vissza 1981-ben, 4:0) és az Ajax ellen Feyenoord-mezben (1982, 8:2 - ezt is jól látják). Megannyi különleges élmény a De Meer-ben vagy az Olimpiai Stadionban. De az én hálósobám nem volt kiplakátolva Crujff-fel, és sokakhoz hasonlóan engem is irritáltak a kívülállók számára követhetetlen, nehezen kibogozható konfliktusai, nagyokos szövegelései, és az is, hogy képtelen volt elismerni, ha nem volt igaza. Mindazonáltal jelenség volt, aki mellett lehetetlen volt csak úgy elmenni, az egyetlen holland sportoló, akit joggal megillet az „alkotó” jelző. Csak azt mondom, amit lépten-nyomon hallottam. Számos, a legbelső köreihez tartozó személy használta ezt a szót, akivel interjút készítettem ehhez a könyvhöz. A művész szó is sokszor elhangzott, de az alkotó alighanem jobban kifejezi az alkotni vágyását. Ahogy egyébként a vállalkozó is, de ezt csak zárójelben.

Fékezhetetlen kreativitás élt benne; az volt az ember érzése, mintha bevinné az erdőbe, hogy olyasmit művel, amin lehetetlen fogást találni - és mindezen túl még ott voltak nemritkán rébuszszerű mondásai is. Megvezette ellenfeleit a pályán, akkor és úgy ültette fel a közönséget, amikor akarta. Mivel, egyik legviccesebb kijelentését parafrázálva: ha azt szeretné, hogy megértsd, akkor jobban elmagyarázta volna.

Gyakran állították, hogy Cruijff „Látnok” volt; hogy a Champions League-esték meghívott elemzőjeként több meccset is képes volt követni egyszerre. Nem hittem el. 1999. december 7-én, kedden, néhány nappal az interjúnk után, részese lehettem egy ilyen estének a NOS (a holland közszolgálati tévé) stúdiójában. A hilversumi Mediapark 7-es stúdiójában Cruijff közvetlenül előttem ült, a megszokott társaságával, köztük gyerekkori barátaival, Rolf és Frans Grootenboerral.

Az 52 éves elemző négy meccset nézett egyszerre körömrágva. A Feyenoord az Olympique Marseille-jel csapott össze, és valahányszor valamelyik Feyenoord-játékos visszafelé játszott a labdát, dohogni kezdett; a labdát első szándékból előre kell rúgni, és azt is mindig tudta, hogyan. És nem csak azon az egy képernyőn, mind a négyen képben volt. Szkepszisem percről percre apadt.

Cruijff tudta az összes állást, tisztában volt mind a nyolc csapat játérendszerével, és azzal is, hogy melyiknél mi hibádzott. Közbe-közbe néha leállt diskurálni kicsit, és egy rövid időre el is hagyta a stúdiót – „Mindjárt jövök” -, mert szükség volt rá a Foundation reklámfilmjének felvételéhez.

A meccs szünetében aztán megint felbukkant a stúdióban, és átugorva a kötelező bájcsvevegést a műsorvezetővel, Mart Smeetsszel, rögtön a tárgyra tért, elmondta a nézőknek, hogy mi volt rendben és mi nagyon nem a Feyenoord – Olympique meccsen.

Cruijff imádott játszani; ezért aztán az összes jelenlévő betett „a kalapba” öt guldent, és egy papírra felírta a négy meccs megtippelt eredményét a monogramjával együtt. Na, mégis ki nyert?

Hülye kérdés. A végén „JC” összesöpörte az asztról a guldeneket és rijksdaaldereket¹, és miközben a zsebébe süllyesztette a nyereményt, sovány arcán mosolygós ráncokba ugrott a bőr.

Aztán még vetett egy pillantást a papírokra, és szigorú hangon azt kérdezte: „Ki az az AK”? Egy pillanatra újra kisiskolásnak éreztem magam, akit váratlanul felszólítanak. Talán még a kezemet is feltettem.

Rám nézett. „Na, ez annyit se ért hozzá, mint lúd az ábécéhez.”

Ez volt a felállás – csak hogy tudják.

¹ két és fél guldenes érme

Már rajtunk volt a kabát, amikor kicsit még belenéztem az egyik összefoglalóba. Egyszerre csak feltűnt mellettem Cruijff, és rögtönzött előadást tartott az egyik játékosról, aki a kilassított felvételen rávitte a labdát a kapusra. „Most nézd meg” – mondta -, „a fickó oldalirányban mozog, így leszűkíti magának a szöveget. Mind ezt csinálja, eszméletlen, miért nehezíted meg így a saját dolgodat?” Őszintén megvallva, fogalmam sem volt, hogyan lehetnek a csatárok ennyire ostobák, és mire felocsúdhattam volna, azon kaptam magam, hogy már percek óta beszélgetünk, azaz, dehogy is, ő beszél, én meg hallgatom. Úgy tűnt, teljesen komolyan vesz engem, a csoport mamlaszát.

Cruijffnek láthatólag nem számított, hogy kivel áll szemben, és az igazat megvallva, talán én is csak akkor értettem meg, hogy mire vezethető vissza ez a tulajdonsága, mialatt az anyagot gyűjtöttem a könyvemhez.

Se szeri, se száma azoknak az anekdotáknak, melyeket első kézből hallhattam olyanoktól, akikkel természetesen viselkedett az utcán, a reptéren, létesítményekben. Igaz volt, amit magáról hangoztatott: a mindennapi életben „*senkire se nézett fennen*”, de „*nem is nézett lennen*” senkit. Így egyszerre volt könnyen megközelíthető és elérhetetlen. Ugyanakkor persze hús-vér ember volt, és ilyennek is igyekeztem ábrázolni: százhatvan interjú alapján, melyeket barátaival és ellenségeivel készítettem szerte Hollandiában, illetve Spanyolországban, Angliában és az Egyesült Államokban, a belső köreihez tartozó személyekkel és tanácsadókkal, osztálytársakkal és utcai játszótársakkal, egykori csapattársakkal, klubigazgatókkal- és edzőkkel, rokonokkal (viszont a családtagokkal nem), valamint számos archívum áttanulmányozása és végtelen mennyiségű meccsfelvétel és más mozgóképes- illetve képanyag megtekintése után.

Cruijff, a lázadó?

Minél dacosabban szállt harcba, annál inkább kora gyermekének tartották. A hatvanas évek végén úgyszólván kötelező volt lázadni, Johan pedig a hosszú hajával és a pimaszságával pont olyan volt, mint egy tüntető diák, vagy a nagytőke ellen harcoló vívó művész. Akibe szorult némi fiatalosság és elégedetlenség, könnyen azonosulni tudott vele. „Szerkesztőségünkben örömmel emeltük fel a szavunkat az önelégült sportcézárok ellen” – emlékezik Koos de Boer, a De Tijd napilap egykori újságírója. – „Szabad szellemű iskolába irattam a gyerekeimet, és a lapnál kiálltunk Cruijff mellett. Egyik sem volt kérdés.”

A társadalmon egyre fojtogatóbban érződött a „demokratizálódás” szorítása. Democraten ’66 névvel új politikai párt alakult, és a fiatalok egyre-másra foglalták el a legkülönbélebb épületeket: múzeumokat, egyetemi épületeket, üzemi menzákat, közösségi tereket, iskolákat, így adva nyomatékot az újítás vágyának. Még a Binnenhofban, a parlamentben is központi kérdésként tárgyalták, hogy mit kezdjünk a „lázado ifjúságunkkal”, és hogyan kezeljük demokratikus követeléseiket. Ám az ország leghíresebb lázado ifja még ekkor sem kívánt úszni az árral. „Focista vagyok” – mondta Cruijff bírdzsekis újságírók kérdésére, akik szerették volna felmérni az elkötelezettségét. – „A demokratizálódásról lövésem sincs. Kérdezzék róla valamelyik városatyát vagy parlamenti képviselőt!” A baloldali ifjúság lázadásával, hiába a külső hasonlóságok, nem sok közösséget érzett. „Azok a diákok” – mondta -, „akik elfoglalják a Maagdenhuist, mert demokratizálódást szeretnének, azt kiabálják: minden vagyon lopás! Ezt minden kötelezettség nélkül harsoghatod, ha az állam pénzén tanulsz. Ha ezért cserébe nem kemény tanulással töltik az időt, akkor az én szememben ők a tolvajok. Nemsokára ügyvédek vagy doktoranduszok lesznek, vagy titkárságvezetők a Shellnél.”

Cruijff nem köntörfalazott. „Lehet, hogy azok a diákok csomó mindent tanultak a könyvekből, viszont a való életről még lövésük sincs. Küzdés nélkül nem viszed semmire.” A nézeteire kíváncsi, további gyöngyszemekre vadászó riporterek még azt is megtudhatták, hogy: „Én a teljesítményalapú társadalomban hiszek”. Ez a fogalom pontosan kifejezte Cruijff életről alkotott felfogását. Az újságírók és diákok körében különösen kedveltnek számító két párt, a PvdA és a D ’66 pont hogy a teljesítményalapú társadalom ellen küzdött. Magasabb adókat követeltek az arányosabb részvétel és a társadalmi-gazdasági egyenlőség megteremtésének érdekében. Nem így Cruijff. A pártpolitikai civakodások egyáltalán nem érdekelték. Vinkeveenben a Hergroepering ’70-re szavazott, egy helyi pártra, melynek az volt a legfontosabb választási ígérete, hogy meg fogja óvni a falubelieket a növekvő turizmus káros hatásaitól. Ennek vállalásai, a partmenti üdülés visszaszorítása és a környéken élők jobb hajózási feltételeinek biztosítása jobban megdobogtatták a szívét, mint a többi párt ködös ideáljai.

Érzése szerint lázadása nem annyira a jelleméből fakadt, inkább eszköznek tekintette, aminek segítségével „kiegyenesítheti, ami elgörbült”. „Nem vagyok én lázado” – mondta ilyenkor -, „csak nem szeretem az igazságtalanságot”. Ha ilyesmit tapasztalt, akkor mindig ő volt az első, „aki pofázni kezdett”. Ez nem esett nehezebbre, mivel: „Egyszerűen muszáj. Közben ugyanis át

tudom gondolni, egész nyugodtan át tudom gondolni, hogyan oldhatnék meg valamit. Ehhez pedig provónak² kell lennem.”

Mármost a dolog úgy állt, hogy gyakran anyagilag érintette az igazságtalanság. Ha már mindenáron lázadónak akarjuk nevezni, akkor inkább volt liberális, mint balos lázadó. Sőt, talán még jobboldali is. Mindazonáltal a balos újságírók valahogy mindig megtalálták. Az egyre nagyobb teret nyerő újságok és beszélgető műsorok bármit megadtak volna az olyan hírességekért, mint ő. A közösségeknek nem volt szájuk, amit jártathattak volna, az egyes embernek igen. Az egyes embert meg lehet interjúvolni, és ki lehet tenni egy magazin vagy egy tévés műsorújság címlapjára. Főleg, ha a kérdéses személynek határozott elképzelései vannak. Cruijff valamennyi feltételnek megfelelt. Már a kinézetével is mai fiatal benyomását keltette, sok mindenre hajlandó volt, mondásai ritkán voltak unalmasak vagy közhelyesek. Fiatal, sikeres, öntörvényű: ideális médiaszemélyiség.

Aligha véletlen, hogy éppen a holland baloldal által (az újság kollaboráns időszakára célozva) csak „büntársként” emlegetett De Telegraaf ajánlott neki 1970-ben saját heti rovatot.

Cruijffben igazi közönségcsalogatót látott a jobboldali reggeli lap, akinek a véleménye sok pénzt megért a tulajdonosoknak: évi húszezer guldent, ami csillagászati tiszteletdíjnak számított. Nem egy emberfogójának ennyiért egy egész szezont kellett végiggüriznie a holland bajnokságban. Szerény és visszafogott csapattársainak, Hulshoffnak és Neeskensnek harmincezer gulden volt a fizetése (prémiumok nélkül). A rovatot Cor Costernek sok heti tárgyalással sikerült nyélbe ütnie neki. Előnyös volt, mivel természetesen nem járt valami sok munkával: péntek délután vagy egy meccs után néhány percre Jan de Deugd tudósító rendelkezésére kellett állnia, aki a nevében megírta a cikket, aztán hétfő reggel Cruijff már olvashatta is, hogy mit sütött ki az egészből a szellemírója.

E mellett Cruijff ebben az időszakban még valami másban is úttörő volt: pénzt kért a vele készített interjúkért. Annyi mikrofont dugtak az orra alá, hogy kezdte magát „fejős tehénnek” érezni, „akivel tele lehetnek a rovatok”. A sport – és híroldalakat hajlandó volt ingyen és bérmentve megtölteni, ez a hivatásához tartozott. A többi rovatban, a magazinok és újságmellékletek hasábjain megjelenő cikkekre viszont árcédulát biggyesztett. Természetesen ennek is Cor Coster volt az értelmi szerzője. A dolog nagy felzúdulást keltett, főképp baloldali körökben. De persze Cruijff fütyült rá. „Ha teljesítményt tudsz felmutatni” – mondta -, „megnő az önbizalmad. Akkor nem félsz kimondani dolgokat”. Hogy az árcédula esetleg

² Tekintélyellenes és játékos akcióiról és programjairól elhíresült mozgalom a hatvanas években Amszterdamban

elriasztja az újságírókat az interjútól? Úgy is jó, akkor legalább több szabad ideje marad a szüntelenül kérdésekkel ostromolt focistának.

Cruijffnek gondja volt a pénzre, és a pénz volt a legnagyobb gondja: szép példája volt ennek a kettősségnek az a De Telegraaf-ban megjelent interjú, melyben három, húszas éveiben járó gazdag hollandot kérdeztek arról, milyen érzés olyan életszínvonalon élni, „amely egy átlag hollandnak sohasem adatik meg”. A pénzről adott nyilatkozatát Cruijff potom kétszázötven guldenre árazta be. A riporternő belement. Elzarándokolt a De Meer stadion büféjébe, ahol már ott várta a csatár Danny társaságában. Cruijff asszony kézzel-lábbal tiltakozott, amikor meghallotta, hogy miről fog interjút adni a férje. „Amikor Cruijff úgy dönt, hogy nem áll el a nyilatkozattól” – olvashatjuk a riportban -, „Danny feldúltan és sértődötten távozik az Ajax büféjéből. Cruijff, miközben lenyeli utolsó kanál spárgalevesét: »Biztos szalad az anyjához, itt lakik szemben az öreglány«”.

Egyáltalán nem érzi feszélyezve magát, amikor egyik kedvenc témájáról kérdezik: a pénzről. „Imádom” – feleli -, „mert számomra a jó életet jelenti, hogy azt csinálhatom, amit akarok és úgy, ahogy nekem tetszik. Az egyetlen gondom, hogy focista vagyok. És semmi máshoz nem értek. Hogyan teremtem meg magam és Danny számára a biztonságot későbbre? Ez az én gondom. Most szépen keresek. Többet, mint a legtöbb velem egykorú holland. Hogy mennyit? Ezt nem árulom el, de ne felejtse el, hogy ennek megfelelő szinten is élek. Legalábbis, amennyire tudok. Mert ha tisztán »életként« nézzük, piszkosul rossz sorom van. Egyszerűen semmi időm arra, hogy élvezzem az életet. És az emberben mindig ott az aggodás: hogyan őrizhetem meg ezt az életszínvonalat?”

A vörös Betondorpban született utcakölyök - ahol Danny abban a pillanatban feltételezhetően épp kipanaszkodta magát az anyjának -, megérezte a költekezés ízét. „Most elég arra, hogy finomakat egyek, drága ruhákban járjak és gondtalanul élhessek; szép házban élek, minden évben egy hónapra elutazunk, és szeretném, ha mindez így is maradna. Nézze, focistaként a legfényűzőbb szállodákban szállhat meg az ember, vagyis mit tehetnék, ha elutazunk valahová? Akkor is ugyanúgy kizárólag első osztályú helyeken szálllok meg, és a jóból is a legjobbat választom. Meglehetősen sokat eszem, és szeretem is a hasamat, hát egy vagyonba kerül. Mert mit ki nem fizet az ember, ha beruccan egy étterembe, hogy rendeljen egy adag békacombot egy pohárka roséval, egy tornedót³ finom öntettel, és utána egy ír kávé? A

³ Marhabélszínből készült étel, amelyet torony formájában szolgálnak fel, innen származik az elnevezés.

kedvenc menü. Focistaként hozzászóltam ehhez. Na, pont ez a gebasz. Vagyis hogy a focin kívül is ugyanígy szeretnék élni.”

Tudta, hogy pályafutása befejezése után kénytelen lesz visszazokni a normális életbe. „Előre látom, hogy akkor nem tudom majd előteremteni a feltételeit. Ezért is harcolok most annyira minden guldenért.”

Tudta, hogy meg kell keményítenie magát a pénzért folytatott harcban. Egy kis fenyegetődzés, némi blöff, ha a helyzet úgy kívánja, ujjal mutogatni mások jövedelmére, és megkapod a jussod. Így sikerült például elérnie, hogy az Ajax vezetése elfogadta a menedzserének Cor Costert. Mivel azok ketten soha, semmilyen körülmények között nem adták fel, Cruijff fizetését sikerült ötvenezer guldenre feltornászniuk, amennyi a csatártársáé, Dick van Dijké is volt. Ugyancsak 1969 vége felé adódott először nyilvános alkalom, hogy érvényesítsék a piaci logikát. Apósától Cruijff megtanulta, akkor kell lecsapni, amikor a másik fél nyomás alatt van. Márpedig Az év férfi és női sportolója és az év csapata-gálán kétségkívül ez volt a helyzet. Eleinte Johan és a többi Ajax-játékos viselkedése nem árult el semmit. A többi atléta társaságában fesztelenül ücsörögtek egyesületi egyenöltönyükben a dronteni De Meerpaal étteremben, ahonnan tévén közvetítették az eseményt. De aztán Cruijff és a csapatkapitány, Gert Bals odaléptek a rendezőhöz. Elmondták neki, hogy minden játékosársuk 50 guldenre tart igényt, máskülönben máris szedik a sátorfájukat.

A rendező, Bob Bremer, aki a közvetítés megkezdése előtti órákban azt se tudta, hol áll a feje, teljesen ledöbbsent. Sohasem felejtette el az esetet, és nem is nagyon beszélt róla senkinek. „Eszement követelésnek éreztem” – mesélte később -, „és elvi okokból elfogadhatatlannak. A sportolók sohasem kértek pénzt az ilyen fellépésekért. A dicsőség miatt vettek részt a rendezvényeken. Cruijff és Bals visszaéltek a helyzettel. Nem voltam hajlandó megadni a kért összeget.”

Az akkor a harmincas éveinek elején járó Bremer mindenesetre megírt egy szöveget, amit a prezentátornak kellett volna felolvasnia: „Az Ajax sajnálatos módon akadályoztatva van, nem tudja átvenni az elismerést.” Felettesei azonban kötelezték, ígérje meg, hogy megkapják a pénzt. Az adás nem szenvedhet csorbát ilyen kellemetlenség miatt. „Mit tehettem volna, belementem” – mondja Bremer. Még megpróbálta kieszközölni Jaap van Praagnál, az Ajax elnökénél, hogy avatkozzon közbe, de ez utolsó próbálkozás is kudarcot vallott. „Ez a játékosok belügye” – közölte Bremerrel. – „Nem avatkozom bele.” A tévérendező hallatlannak tartotta, hogy egy olyan, országos hírű elnök, mint Van Praag, nem vállalja a

felelősséget. Ennyi opportunizmussal – vagy gyávasággal – szemben tehetetlen volt. „Iszonyú kínos az egész” – mondta.

Az adásnak nagy sikere volt. Tom Okker teniszbajnokkal és Mia Gommers atlétanővel madarat lehetett fogatni, amikor megtudták, hogy őket választották az év férfi-, illetve női sportolójává. Ahogy előző évben, ezúttal is az Ajax lett a legsikeresebb klub, a játékosok pedig minden jel szerint rettentő elégedettek voltak az ajándékba kapott 50 gulddal.

Johan megint remekül elintézte nekik.

Nem sokkal ez után újabb alkalom kínálkozott, hogy felkavarja az állóvizet, és ismét egy közkedvelt tévéműsor szolgáltatta a helyszínt. 1970. január 17-én, szombaton este Cruijff is szerepelt az *Egy a nyolcból* elnevezésű új játékműsorban. A műsorvezetőnő, Mies Bouwman már korábbról, a *Mise en scène* című műsorból ismerte, amelynek másfél évvel korábban volt a vendége. Talán ezért is viselkedett Cruijff ezúttal olyan nyugodtan és magabiztosan. Nem sokkal azelőtt lett nyilvános, hogy a világ negyedik legjobb játékosának választotta a nemzetközi sportújságíró-társadalom, igaz, messze lemaradva a legjobbnak kikiáltott Gianni Rivera, az AC Milan sztárja mögött. Néhány nappal az *Egy a nyolcból* felvétele előtt, az angol-holland barátságos válogatott mérkőzést követően, amelyen pazarul játszott, pedig „világklasszis játékosnak” nevezték a brit újságírók.

Bouwman szóba hozta mindezt a dicsőséget, és hogy az angol lapok szerint legalább egy millió gulden az értéke, ha nem sokkal több. Gondolta volna-e Johan valaha is, hogy egyszer még ekkora összegeket fog keresni? Nos, Johan gondolta, nagyon is, de nem ebben az aprócska országban, ahol ennyire alacsonyok a fizetések, és ilyen magas az adó. Ezért megegyezett az Ajaxszal, hogy a következő idényben egy külföldi klubhoz igazolhat – mesélte. Már ha a külföldi klub kész legkevesebb egy millió guldent fizetni.

Ekkor hangzott el először a nagy nyilvánosság előtt a Barcelona neve. Mint mondta, mindig is az volt az álma, hogy ennél a klubnál játszhasson. És a legfrissebb hírek szerint Spanyolország nemsokára megnyitja határait a légiósok előtt. Vic Buckingham, a Barcelona akkori trénera még az Ajaxból ismerte, ami úgyszintén vonzerőt jelent. Persze egy olaszországi transzfer kicsit jobban jönne ki a cipőszalon miatt – gondolkozott hangosan a kamera előtt. (Ezt akkoriban még egyáltalán nem rohamozták meg a vásárlók.) És persze megint más lenne a helyzet, hogyha az Ajax jövő nyáron fantasztikus új szerződést kínálna neki. Még az is meglehet, hogy akkor egyszerűen Hollandiában maradna.

Van Praag szerint egy szó sem volt igaz ezekből az állításokból. „Johan csak megint bedobott egy tesztlufit” – reagált az Ajax elnöke a sajtóban. - „Csak megpróbálta eladni magát”. Csakhogy Cruijff ezt nem hagyta annyiban. Közvetlenül a soron következő, nijmegeni bajnoki meccs előtt, egyenesen belemondta az elnök arcába. „Nem vagyok hazudozó, Praag úr” – mondta. – „Ilyen körülmények között jobb, ha nem is játszom”. Nem volt hajlandó átöltözni. Az Ajax csinálhatott, amit akart. Rolink doktor megpróbált közvetíteni, és végül a csatár megkapta, amit akart. Ennek a szezonnak a végén elengedik külföldre, ha úgy látja, hogy ott lényegesen javulhat a teljesítménye.

Már másnap „papír” is született a megegyezésről. A wassenaari edzőtáborban, két nappal a Vásárvárosok Kupája negyedöntője, a Napoli elleni idegenbeli meccs előtt. Abban a pillanatban egyetlen játékos fejében sem fordult meg ilyesmi – Cruijffnek a fejében viszont nagyon is. Ez volt a Coster-törvény a gyakorlatban: akkor kell lecsapni, amikor a másik fél nyomás alatt van!

Michels edző, aki tartott attól, hogy valami megzavarja a felkészülést, megkönnyebbült, a stoplis üzletembert pedig a történetek újra csak megerősítették abban a hitében, hogy a normákkal nem rendelkező futballban a saját normáit kell érvényesítenie az embernek. Voltaképpen nem történt más, mint hogy az erősebb joga érvényesült.

Netalán mégsem állt készen arra, hogy külföldön is kipróbálja magát? 1970. április 8-án mutatott játéka kétkedésre adott okot. Azon az estén, Észak-Londonban biztosan nem ő volt a legjobb. A Vásárvárosok Kupája elődöntőjében az Arsenal kemény és szívós ellenfélnek bizonyult. Az angolok megbeszélték, hogy Cruijff nem kap külön őrzőt; mindig az veszi fel, aki szembekerül vele, és megpróbálják széttördelni a játékát. „Akárki került párharcba vele, Cruijfföt fogni kellett, kőkeményen” – mondta McLintock, az Arsenal játékosa. – „Mindig más volt rajta. És ez működött.”

Észak-Londonban az Ajax elleni párharcot két eltérő kultúra összecsapásaként fogták fel, a fair football kitalálói és a léha kontinensbeliek között, akik kiszámíthatatlanul tekeregnek, amikor az igazi férfiak az egyenes utat választják. A jelszó: mutassuk meg nekik! „Mindig ezt csináltuk, ha a kontinensről kaptunk ellenfelet” – emlékezik McLintock. – „Csak így ellensúlyozhattuk a technikai fölényüket.”

A zsúfolásig telt Highbury stadionban Cruijffnek - mint azt lefújás előtt maga is elismerte - „lélegzetvételnyi szünetet” sem hagytak, hogy szokása szerint megiramodhasson és lefuthassa a védőket. Az Arsenal játékosok veszettül rakkoltak - „mint az örültek” -, és bármit is próbált,

mindig ott volt egy brit, aki az útját állta. Gyakran visszahúzódott a középpályára, valószínűleg azért, hogy elkerülje a veszedelmes középhátvéddel, McLintockkal való találkozást, de ott is mindig a nyakában lihegett az ellenfél valamelyik játékosa.

Hogy az Arsenal elvileg egyszerű rakkolós játékosokból állt, az Ajax pedig tele volt klasszisjátékosokkal, azt még az angolok is elismerték. A 3:0-s győzelem után McLintock azt nyilatkozta, hogy az év legjobb csapata ellen játszott. Többek között azért volt lehetséges a győzelem, mivel amikor kellett volna, a „brilliant” Cruijff „kevés ellenállást” tanúsított.

Jellemző volt a viszonyokra, hogy McLintock két szerelés között egyre a „csodásan arrogáns” Ajax-támadó játékában gyönyörködött. „Másként mozgott, másként ért a labdához, más helyen bukkant fel, mint vártad volna” – emlékszik az egykori skót fenegyerek. – „És közben végig az volt az érzésem, hogy keresztülnéz rajtad, mert más, fontosabb dolga is van”.

Csapattársa, a csatár George Graham sem tudta levenni a szemét Cruijffről. „Már a kontinensen játszott tornákon legendákat hallottam róla” – mondja – „de a Highburyben igazi ajándék volt, hogy közelről láthattam a játékát. A legnagyobb játékosokra emlékeztetett, akiket valaha láthattam, Puskás Ferencre, Pelére és főleg Alfredo di Stéfánóra, mivel középcsatár létére sokat tanyázott a középpályán.”

„Az Ajaxban egyszerűen több volt a tehetség, mint nálunk” – idézi fel a történeteket Charlie George, a csatár, aki loboncával és kreativitásával abban az időben egy kicsit az Arsenal Cruiffje volt. „Johanon látszott, hogy elképesztően fürge észjárású. Hozzájuk hasonlóan mi is egy feljövőben lévő fiatal csapat voltunk, de ehhez nálunk jó adag küzdőszellem és csapatszellem társult, ami ellen nem volt ellenszerük.”

Cruijff a rá jellemző magabiztossággal megjósolta, hogy az egy hét múlva Amszterdamban megrendezésre kerülő visszavágón „úgyis mindenképp kialakítja majd a maga hét helyzetét”. Nem így történt. Az Olimpiai Stadionban az Ágyúsok különösebb gond nélkül tartani tudták magukat. Kihúzták 1:0-lal, ők jutottak a döntőbe, ahol aztán McLintock a huszonötéves Anderlecht-játékoskal, Jan Mulderrel került szembe. Jóllehet a kupát az Arsenal nyerte, a középhátvédre nagy hatást gyakorolt Mulder játéka. A csatár – mint mondja – „megállíthatatlan” volt. Mulderben „volt harci kedv, méghozzá nem is kevés, őt nem lehetett olyan könnyen lepattintani, mint Cruifföt.”

Michels is ugyanezt gondolta. A tréner „megengedhetetlen pszichológiai félelemről” beszélt. Elkeseredetten nézte, ahogy sztárjátékosa, Keizer és Cruiff petárdaként pattognak el a brit

lábak elől. Más szóval, olyanok voltak, mint „a riadt őzikek”. Londonban az edző, szokásával ellentétben, a szünetben alaposan leteremtette a játékosokat. Hogy az istenbe lehet egy igazi profi gyáva? Keizerrel kemény szóváltásba keveredett; ettől kezdve évekig nem álltak szóba egymással.

Michelst nagyon elkésértette a dolog. Egy éve még azt jelenthette be, hogy futballtudás tekintetében az Ajax az európai élvonalba tartozik. Ráadásul Mühren és Rijnders leigazolásával - mint azt Piet Keizer szépen megfogalmazta - két fáradhatatlan tüdő került a középpályára. Az új középpályás duó nagyobb távolságokat tudott áthidalni, és mozgékonyabb volt, mint a veterán Muller, Nunninga és (a gyakran sérült) Groot. Dick van Dijk személyében most először rendelkezett a csapat olyan támadóval, aki ugyanolyan könnyedén lődözte a gólokat, mint Cruijff. Január óta a csapata remekelt, az európai porondon könnyedén kétvállra fektette a Napolit és a Carl Zeiss Jenát. Michels vérátömlesztésen átesett csapata a hazai pontvadászatban a tabella élre ugrott, és nem is olyan rég „érett”, dinamikus és változatos játékkal 3:0 arányban diadalmaskodott a Twente fölött.

De tizenegy nappal az Arsenal elleni kiesés után, 1970. április 26-án jött az újabb hidegzuhany, ezúttal a Feyenoord ellen. Főleg a két rotterdami középhátvéd, Rinus Israël és Theo Laseroms változtatta nyuszikává Cruijfföt (és Keizert) a maga brit harcmodorával. „Vas Rinus” és „Theo, a Tank” örömeiket lelték abban, hogy megfélemlítsék a „puha” sztárcsatárocskákat, és ennek – nem most először – a Cruijffie fiú lett az áldozata. A Feyenoord 1968 óta - Rinus Israël és Theo Laseroms ebben az évben alkotott először belső védőpárost -, egyetlen összecsapást sem veszített el az Ajaxszal szemben. Israël, az egykori útburkoló munkás, Amszterdam északi negyedéből és Laseroms éppenséggel nem voltak oda a csak „zsúrfiú-klubnak” csúfolt Ajaxért. És az igazat megvallva, Cruijffért sem. Israël úgy ismerte - csapattársa volt a nemzeti tizenegyben, az Oranjében -, „mint aki nagyon óvta magát”, „tipikus Ajaxos”, mondta később. Ezért aztán a De Meerben kétszer olyan keményen tették oda magukat.

Az Ajax a Feyenoordtól is hagyta magát elintézni - mint „a hátulgombolós óvodások”, ahogyan Maarten de Vos sportújságíró fogalmazott a De Tijd hasábjain. De Vos már korábban is többször látta betojva játszani Cruijfföt a Feyenoord ellen, és a kilences ezen a vasárnap délutánon „sem váltotta be nem mindennapi tehetségének ígérését”. Mindazonáltal éppen Cruijff segítette közel a bajnoki cím megszerzéséhez a csapatát. Előbb lecsapott egy, a kapusról, Eddy Treijtelről kipattanó labdára, és a hálóba juttatta. Szemfülességének köszönhetően a második félidőben sikerült egygólosra csökkenteni a hátrányt. Majd 8 perccel

a lefújás előtt Suurbier ívelésére rárajtolva szokatlanul vehemensen támadta a kapust. Cruijff, aki már előbb kiszúrta, hogy – többi csapattársával ellentétben – a Feyenoord hálóőre bizonytalan, így próbálta megzavarni őt. A trükk bevált. Treijtel megijedt, tétovázott, és amikor mégis megpróbálta elütni a magas labdát a kapu torkából, szája találkozott Cruijff hegyes vállával. A labda a hálóba hullott, anélkül, hogy bármelyikük hozzáért volna. A Feyenoord játékosok egy emberként szabadrúgást reklamáltak, a bíró azonban megadta a gólt. Így 3:3 lett az eredmény, és megmaradt az öt pontos különbség a listavezető Ajax és üldözője között. Tekintve, hogy a maradék hat mérkőzésen viszonylag könnyű ellenfelek következtek, úgy tűnt, zsebben a bajnoki cím. Hála Cruijffnek. A félős csatárnak, aki maximálisan kihasználta az ellenfél egyetlen megingását.

A közönség élvezettel követte a két topcsapat izgalmas rangadóját. Az edző, Michels már kevésbé. A Feyenoord, dacára a döntetlenségnek, mint mondta, „klasszissal jobb volt”. És „könyörtelenebb” is, de talán az ugyanaz. Nagyon úgy tűnt, hogy a Feyenoord profi keménység tekintetében felülmúlta a csapatát. Nem véletlen, hogy tíz nappal később a Feyenoord BEK-döntőt játszott, és (a Celtic legyőzésével) meg is nyerte a kupát. Utána Michels a Voetbal International-ban úgy nyilatkozott, hogy a rotterdamiak „igazibb profik” az Ajax-játékosoknál. Nem „nyavalyogtak” annyit az anyagiak miatt, és ami ennél is fontosabb: „A tehetségük mellett a fizikai erejüket is jobban használták, de miért is ne tették volna? Az erő legalább annyira része a modern futballnak, mint a taktika, a technika és a sebesség.”

Michels nem először vette a szájára a „mentalitás” és a „hozzaállás” szavakat: ezzel volt a gond a játékosainál. És hogy mit gondoltak erről maguk a játékosok? Ha őket kérdezik, hát tele van a hócipőjük. Az „embertelen” edzőnek fel kéne végre hagynia az örökös követelődésével, elmebeteg szankcióival és a nyilvánosság előtt tett gyalázó kijelentéseivel.

Aztán 1970. május 18-án robbant a bomba. Az Ajax otthon nyerhette meg a bajnokságot a már korábban kiesett SVV ellen. A mérkőzés előtt még oldott volt a hangulat. Cruijff mostohaapja, Henk Angel a játékosok képviselőjétől egy magnetofont vehetett át a klubnál töltött huszonöt évnyi hűséges pályaedzői szolgálatai elismeréseképpen. Michels szellemes szavakkal köszöntötte az ünnepeltet, sziporkázott, amihez nagyon értett, az igazgatóságtól pedig egy gravírozással ellátott arany karórát kapott Henk bátyó, valamint egy vastag borítékot.

Ezután viszont ezen a húsvét hétfőn edző és játékosai között pattanásig feszült a helyzet. De annyira, hogy a 8:0-s győzelem (Van Dijk öt góllal, Cruijff hárommal vette ki belőle a részét)

szinte el is sikkadt. Ebben pedig maga Michels volt a ludas. A mérkőzés kezdete előtt személyesen gyűjtötte meg a kanócot azzal, hogy minden indoklás nélkül három alapembert pihentetett (Balst, Mührent és Hulshoffot). Amivel elérte, hogy a bajnoki címet jelentő mérkőzés lefújása után az egész csapat fogta magát és bezárkózott az öltözőbe. Senki be nem tehetette a lábát. Az edzők és a vezetőségi tagok elfejthették a szokásos pezsgőt és testületi jópofizást a kamerák előtt. A játékosok komoly tanácskozásba merültek; semmi tiszteletkőr a tribünök előtt és virágdobálás a szurkolóknak. Arról kellett döntenie, hogy elmenjenek-e az esti bajnoki fogadásra, vagy tiltakozásul Michels diktatórikus módszerei ellen, bojkottálják azt.

Az Ajax-játékosok pontosan úgy szállták meg az öltözőt, mint egy évvel korábban a diákok a Spui-i egyetemi épületet: eltökélten, hogy addig nem engednek, amíg jobb belátásra nem bírják a fejeseket. A társaság vezére a csapat pszichológusa, Grunwald által csak „főfő bajkeverőnek” nevezett Piet Keizer volt. Keizer, sokkal inkább, mint Crujff, demokratikus beállítottságú focista volt, aki mindig a csapat érdekét tartotta szem előtt, és egyenrangúnak tekintette a játékosársait. A konfliktust szavazással gondolták megoldani, melyben minden játékos részt vesz. Egy modern demokráciában így szokás, és végül a tizenöt játékosból nyolcan a mellett szavaztak, hogy vegyenek részt a Krasnapolsky Hotelben megrendezendő fogadáson. Vagyis testületileg elment rá a csapat.

Bizarr utórezgése volt ez a Michels vezetésével az öt éven belül negyedszer elnyert bajnoki címnek. A hatalmas siker ellenére – még a holland kupát is besöpörték -, nagy volt a békétlenség. Az Ajax-játékosok azt akarták, hogy az edzőjük bánjon velük emberségesebben. Michels komolyan fontolgatta, hogy ne álljon-e fel a kispadról. „Lehet, hogy csődöt mondok az ember és ember közti viszonylatban” – vallotta meg bizalmasan Grunwaldnak, a csapat pszichológusának.

Keizer kijelentette csapattársai előtt, hogy nem kíván tovább Michels irányítása alatt játszani, Crujff pedig ismételten hangot adott a Barcelonával kapcsolatos álmainak. Csakhogy a spanyol határok egyelőre zárva maradtak a külföldi focisták előtt. S tekintve, hogy júliusban Michels és Keizer is felvette a munkát, mintha mi sem történt volna (még ha egy szót sem szóltak egymáshoz), az Ajaxnál minden maradt a régiben. A kívánatos erősítés érdekében elköszöntek Gert Balstól, a 33 éves kapustól, helyét az addigi tartalékkapus, Heinz Stuy vehette át. Heemstedéből leigazolták a féktelen csikót, a junior korú Johan Neeskenst; hamarosan kirobbanthatatlan lett a kezdőből, miáltal Crujff egy fáradhatatlan „vigyázót” kapott, aki árnyékként kísérte a pályán.

Bármilyen szépen is festettek a dolgok, az időközben immár 23 éves Johan Crujff életében a futball a második helyre szorult. Az első és legfontosabb Danny volt, aki megint gyereket várt. Ettől Johan „százzorta boldogabbnak” érezte magát, mint a hatvanszor száz méteres gyepszőnyegen szerzett dicsőségtől.

Ahogy a korábbi vetélést követően, Johan Danny mostani terhessége alatt is tele volt aggodással. Minden figyelmét ez kötötte le. Danny hónapokig rosszul érezte magát, állandó hányingere volt, infúziót kellett kapnia, hogy pótolják a folyamatos hányás okozta folyadékvesztést. Az edzések között Johan rendre felbukkant Vinkeveenben, hogy angyali türelemmel a gondját viselje és lelket öntsön belé. Beletukmálta az ételt a feleségébe, amikor az a sokadik öklendezés után már csak az ágyra tudott gondolni. Ilyenkor szigorúan vissza parancsolta az asztalhoz: „Vissza, ha mondom, még nem üres a tányérod!”

„Ugyan, Johan!”

„Eszel és kész!”

Egy idő után Johan már hálás volt minden napért, amikor Dannyval vagy a születendő gyermekükkel nem történt semmi komoly. Danny néha vérzett és egyre gyöngébb lett, és mindig újabb és más injekciókra volt szükség. Annyira bizonytalan volt a helyzet, hogy elhatározták, ha jól végződik a terhesség, első gyermeküket nem az egyik nagyszülő után nevezik majd el. Nem éltek szokványos életet, semmilyen értelemben, és úgy gondolták, hogy a név sem lehetett szokványos. Vagyis ha kislány lesz, nem Nelnek vagy Dininek hívják majd.

Johan számára jól jött ki, hogy – saját szavajárásával – „a munkaköre” nem volt éppen megszokott. Ha olyan állása lett volna, ahol 9-től 5-ig bent kell lenni, akkor semmiképpen sem viselhette volna olyan odaadóan Dannynak, mint így. Egy focista jobban tud alkalmazkodni a rendkívüli helyzetekhez; ehhez jött még, hogy augusztus 6-án, Bruggében lágycsérülést szenvedett. Mondhatnánk – és mondták is -, hogy épp kapóra jött neki ez a sérülés. Láthatatlan, mások számára nehezen ellenőrizhető sérülése lévén, a szezon elindulása után is sokat lehetett együtt Dannyval.

Sérülése miatt kihagyta az 1970-71-es idény első három mérkőzését. A negyedik, a szeptember 12-i, DWS elleni otthoni meccs megint balul sült el. Negyedóra telt el a meccsből, amikor lefutott két ellenfelet, ami talán némi vakmerőségre vallott olyasvalaki részéről, aki csak nemrég épült fel a sérüléséből, és sajnos szembetalálkozott egy harmadikkal, Frits

Soetekouw-val, korábbi csapattársával, akit három évvel azelőtt elküldtek az Ajaxtól, és akiben ezért munkált a sértettség. Soetekouw kitette a térdét, mivel, mint utólag mondta: „Mégis mit kellett volna csinálnom? Az a fickó szélvészgyors!” Cruijff lágyékát telibe találta a védő térde. Azonnal lebotorkált a pályáról. „Mindig ettől félttem” – magyarázkodott a meccs után a sajtó képviselőinek. – „Egy makacs sérüléstől. Legalább öt hét, mire felépülök.”

Feltűnően mélyen belé rögzült a félelem, hogy végleg alkalmatlanná válhat a játékra. Ha őt is elérné Beertje Kreijermaat, Willy Dullens és Henk Groot sorsa, akkor búcsút mondhatna addigi bevételeinek. Groot térdét egy évvel azelőtt egy Lengyelország elleni válogatott mérkőzésen rúgták szét, és még jelenleg is folytak a tárgyalások a biztosítótársasággal. Hogy ne legyen része hasonló rémálomban, Cruijff úgy ítélte jónak, ha egyelőre nem kockáztat.

Teltek-múltak a hetek, és senki sem értette, hogy most akkor tulajdonképpen mi is van. Cruijff felépülése ugyanolyan lassan haladt, amilyen tempóban a viaszszobra készült Madame Tussaud-nak a Kalverstraaton nemrég megnyílt panoptikumában. Vajon Cruijff csak megjátszotta volna magát, s ha igen, mi oka volt rá? Danny miatt csinálta volna, vagy hogy ilyen módon siettesse a távozását Amszterdamból? Amikor Johan október közepén végre újra pályára lépett egy Blauw-Wit elleni edzőmeccsen, és váratlanul kidőlt, egyeseknél betelt a pohár. A vezetőség körében megindultak a pletykák, a csapattársak morgolódtak, az újságírók „szimuláns”-nak bélyegezték. Éltek a gyanúperrel, hogy Johan más ügyekkel van elfoglalva, csak megjátssza magát, de legalábbis túlságosan alacsony a fájdalomtűrő képessége. Michels ebbe nem folyt bele: a májusi játékoslázadás után a korszellemre hivatkozva finomabb bánásmóddal kísérletezett. Egyszer még az „aktív bevonás” kifejezés is elhagyta a száját, mindez azonban nem használt, olyannyira nem, hogy az Ajax szokatlanul gyöngén teljesített, és a tabella hatodik helyére esett vissza. A játékosok most azzal a kéréssel álltak elő, hogy az edző újra tanúsítson nagyobb szigort velük szemben.

Rolink doktor viszont kitett magáért. A klub orvosa a problémája okát inkább Cruijff két füle között, mint az ágyékánál kereste. Haladó szemléletű orvos volt, és híréhez híven egy importőrtől egy úgynevezett „lágýéktartót” rendelt. Cruijfföt remélhetőleg egy habosított műanyag réteggel a gatyájában kevésbé akadályozzák majd az ágyékára irányuló rúgások, vagy nem fél azoktól annyira. Csakhogy a lágýéktartó sem jelentett írt. A páciens továbbra is panaszkodott, pedig Rolink „teljesen gyógyultnak” nyilvánította. Az esetleges fájdalmak dacára, Johan nagyon is jól tudott rúgni az orvos szerint, „csakhogy nincs meg hozzá a bátorsága”. Ti., mondta, ha annak idején Theo van Duivenbode sohasem panaszkodott a

lágycsípőfájalmára, miközben el volt szakadva az egyik izma, akkor Johan mégis miért nyavalyog ennyire?

Az orvos magához hívatta Johant, és azt mondta: „Azt hiszem, a legjobb, ha rokkantnak nyilvánítalak.” Ez a fenyegetés eléggé célba talált. Johan rémálma volt, hogy egyszer megrokkan.

A lágycsípőből nemzeti ügy lett, és hálás témát szolgáltatott az újságírók számára, sportberkekben és a sportberkeken kívül is. És senki, de senki, még Van Praag, az Ajax elnöke sem vette védelmébe Crujfföt. „Rettenetesen csalódtam mindegyikükben” – reagált Crujff 1970. októberében az *Het Vrije Volk* hasábjain. - „Évekig tömjéneztek, hízelegtek neked, most meg ez. Rettenetes. Csak most jöttem rá, hogy kik az igazi barátaim. Hát nincsenek valami sokan. Mindenki azt hiszi, hogy nem játszom tiszta lapokkal. Bizony, még az Ajax-korifeusok közül is. De sérült vagyok, becsületszavamra. Egyszerűen nem tudok játszani. Dannyvel órákon át másról se beszéltünk, Igen, Danny sírt, elárulhatom. Ő sem bírja már. A futball a hivatásom, a kenyérkeresetem. Talán azt hiszik, nem vagyok tisztában azzal, hogy folytatnom kell a játékot? Egyetlen klub sem akar majd egy olyan Johan Crujfföt, aki hosszú időre kiesett. A dicsőségből nem lehet megélni. Nem vagyok hülye.”

Az orvosi stáb képtelen volt felfogni, hogy fáj: valahányszor a jobb lábát használta, „mintha izzó kés hasított volna belé”. Erre azt mondták: „Próbálj lazán rúgni. Ha rosszabbodik, akkor talán rájövünk az okára.” Így aztán Crujfföt úgy kezelték, mint egy mezei sportolót – nem akként a művészként, akinek szerette volna, ha tartják. És az edzések és mérkőzések nélkül telt hetekben ez az énképe csak megerősítést nyert. A Crujfföt nélkülöző csapat játékát olyan főcímek kísérték az újságokban, mint „Közepesen muzsikáló Ajax”, „Az Ajaxból hiányzik Crujff”, „Az Ajax epedve várja Johant?”, „Mélyponton az Ajax”. Lendítő jelenléte nélkül „ritmustalan”, „lanyha”, „fantáziátlan”, „ihlettelen”, „sótlan”, „gépies” volt az egész. Michels mindent megpróbált, teljesen felforgatta a csapatát – csak nem akart sikerülni. Mintha a vinkeveeni pofagép nélkül hiányzott volna a kezdeményező kedv. „A játékosoknak azt kellene gondolniuk, hogy tessék, megy ez Crujff nélkül is” – nyilatkozta a sajtónak Michels - „közben meg mélyen el van ültetve bennük a remény, hogy majd jön Crujff és megoldja”.

Wiel Coerver, a magasan jegyzett edző szerint (akiről a Coerver-módszert elnevezték): „Crujff nélkül az Ajax legalább negyven százalékkal kevesebbet ér, mint vele”.

És Gerrie Mühren is megnevezett egy százalékos arányt. „Az egész csapat nem tudja nem észrevenni, hogy Crujff nélkül kell játszaniuk” – ismerte el a Trouw riporterének az Ajax

csapatkapitánya. – „Ez azzal jár, hogy az egész támadó szekciónak ki kell vennie a részét a gólgólyártásból. Ha Cruiff is ott van, akkor nyolcvan százalékban ő gondoskodik a gólokról.”

A lágyéksérülés még egy különleges eseményre is alkalmat adott, amikor is az egyik hazai mérkőzés előtt Rolink doktor a mikrofonhoz lépett, és szózatot intézett az Ajax szurkolókhoz. „Cruiff nagyon kellemetlen, de nem komoly combizomsérüléssel bajlódik, és maga a láb comb is sérült” – hallatszott a De Meer katlanában. – „Most úgy saccolom, hogy a gyógyulásig még hátra van három nehéz hét”. Van Praag vállon veregethette magát, hogy a „public relations” ezen modern formáját használta a szurkolók megnyugtatására.

És a Vinkeveenbe érkező szurkolói levéláradat sem hagyott kétséget a felől, hogy Cruiff milyen kivételes, és mennyire együtt éreznek vele. Voltak köztük levelek „indonéz hölgyektől” is, akik felajánlották, hogy különleges masszázsban részesítik – ha lehet, édes kettesben, de „senkinek sem kell tudnia róla”. Mások melegítő tapaszokat küldtek neki. „Leginkább negyven és hetven év közötti hölgyek írnak nekem” – mondta erről Cruiff. – „Kedvesnek találunk.” Ha például felkérték, hogy nyisson meg egy boltot, odasereglettek az asszonyok, hogy beletúrjanak a hajába. „Azt hiszem, úgy érzik, mintha az unokájuk lennének.”

Cruiff sebezhetőnek érezte magát – öt évvel később maga használta ezt a szót a Boem-ban (feleségével közös életrajzában). Éppen ezért igényelte annyira mások támogatását. A bírókét, játékosársakét, vezetőket, orvosokét. Nem annyira Rolinkét - Salo Mullerét annál inkább. Mióta egyszer ifiként a legnagyobb fagyban látta biciklizni a Middenwegen, a masszörnek a szíve csücske volt Johan. A rákövetkező években nemegyszer a védőszárnyai alá vette Jopiet, barackot nyomot a fejére, külön ebédet szerzett a fiúnak, mivel otthon nélkülöznie kellett, valószínűleg keveset dédelgették, néha-néha szüksége volt egy kis odafigyelésre.

Ugyanakkor a masször szemét Johan gyarlóságai sem kerülték el. „Keizernek hasonlóan alacsony a fájdalomküszöbe, mint neki” – emlékszik Muller. – „Csakhogy ha arra került a sor, Piet valamivel keményebb volt. Ha neki azt mondtam, hogy nem komoly a sérülése, akkor elfogadta tőlem, és pályára lépett. Nem így Johan. Ő kitarzott: Nem, nem, Salo! Te nem érzed, amit én! Olyankor is ezt csinálta, amikor tényleg semmi nem volt. Mind közül őt kellett messze a legtöbbször kezelnem. Sohasem láttam úgy kifutni a pályára, hogy ne érzett volna valami furcsát. Ha megkérdeztem, hogy van, rögtön az egyik vállával, a bokájával, a vádlijával, és ha ez se volt elég, valami nyakfájással jött nekem. »Csak akkor kezdek aggódni miattad, ha semmire se panaszkodsz« – ezt mondogattam neki.”

Muller annyiszor tapasztalta, hogy Johan húzza a lábát, hogy töprengőbe esett: vajon nem csak a figyelem középpontjába akart-e kerülni ezzel? Mintha így próbált volna figyelmet kunyerálni magának. Ezért aztán Muller azok közé tartozott, akik hittek az ártatlanságában, amikor 1970 őszén a lágyék rakoncátlanodni kezdett. „Köztes álláspontra helyezkedtem” - emlékszik vissza a masszőr. – „Ha jól látom, Johan nem igazán szimulált, de az is igaz, hogy a lágyék egy idő után már rendben volt. Igazából nem volt komoly gond. Ezt neki is megmondtam, de csak négy szemközt.”

Természetesen Cruijff sem volt puhány. Pályafutása során végig apró, láthatatlan szabálytalanságokkal keserítette meg az ellenfelek életét. Az edzéseken, az egymás elleni minimeccseken nem fogta vissza magát – már az is kellemetlen lehetett, ha valakinek nekiment a hegyes vállával. Heinz Stuyben pedig, aki nyár óta az Ajax első számú kapusa volt, pont hogy a keménysége maradt meg leginkább. „Az egyik edzésen el akartam kapni egy magas labdát” – emlékszik. – „Csakhogy Johan éber és fürge volt ám, felugrott, és félrelökte a kezemet, hogy elfejelhesse a labdát. Gól. Reklamáltam Michelsnél, de ő csak azt mondta: »Talán ha jobban védenéd magad«. Erre annyira begurultam, hogy a következő magas labdánál a vállammal földre terítettem Johant. Egy percig eszméletlenül hevert. Amikor magához tért, azt mondta: »Szép volt«.”

A következő időszakban Cruijff ezzel a keménységgel csap majd le. Aminek nem örült mindenki.

Fordította: Balogh Tamás